

Guía Docente				
Datos Identificativos				2023/24
Asignatura (*)	Socioloxía da saúde e a enfermidade		Código	615G01307
Titulación	Grao en Socioloxía			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	2º cuatrimestre	Terceiro	Obrigatoria	6
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Socioloxía e Ciencias da Comunicación			
Coordinación	Cotillo Pereira, Alberto	Correo electrónico	a.cotillo@udc.es	
Profesorado	Cotillo Pereira, Alberto	Correo electrónico	a.cotillo@udc.es	
Web				
Descrición xeral	<p>A socioloxía da saúde está profundamente arraigada nos currículos da Licenciatura en Socioloxía nas principais universidades. É unha das principais especialidades da literatura sociolóxica e ten unha ampla formación teórica e ampla implementación académica. Esta materia intenta analizar a esencia social das cuestións relacionadas coa saúde ea enfermidade. Parte do intento de superar as limitacións que enfrenta o enfoque biomédico hegemónico á saúde e enfermidades e intenta desvelar a profunda raíz social de ambos. En gran medida, a socioloxía da saúde e da enfermidade nutríbase dos descubrimentos e contribucións de áreas afíns como a epidemioloxía, a antropoloxía da saúde ea política sanitaria. En certo sentido, debe considerarse que esta materia consiste nunha aproximación profunda ás bases sociais da saúde e da enfermidade e que, en consecuencia, serve como a base destas áreas relacionadas.</p>			

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título
A1	Conocimiento de los componentes básicos de las desigualdades sociales y las diferencias culturales.
A3	Introducción a la evolución de las sociedades contemporáneas y de sus movimientos sociales y políticos.
A8	Análisis de las transformaciones y evolución de las sociedades contemporáneas.
A13	Habilidades para la evaluación y realización de estudios de calidad y satisfacción.
A14	Capacidades en elaborar, utilizar, e interpretar indicadores sociales e instrumentos de medición social.
A15	Conocimientos y habilidades para plantear y desarrollar una investigación aplicada en las diferentes áreas de la sociedad.
A16	Conocimientos y habilidades técnicas para la producción y el análisis de los datos cuantitativos y cualitativos.
A17	Conocimientos y habilidades en la búsqueda de información secundaria en las diferentes fuentes (instituciones oficiales, bibliotecas, internet, etc.).
A21	Capacidades para identificar y medir factores de vulnerabilidad social y procesos conflictivos.
A24	Conocimientos y habilidades en transmitir los conceptos, problemáticas y perspectivas sociológicas.
A35	Actitud crítica frente a las doctrinas y las prácticas sociales.
A36	Actitud de compromiso frente a los problemas sociales y culturales.
B3	Capacidad de análisis y síntesis.
B4	Resolución de problemas.
B5	Capacidad de gestión de la información.
B6	Comunicación oral y escrita en la lengua nativa.
B7	Conocimientos de informática relativos al ámbito de estudio.
B12	Trabajo en equipo.
B13	Razonamiento crítico.
B21	Aprendizaje autónomo.
B27	Capacidades en reconocer la complejidad de los fenómenos sociales.
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, en las lenguas oficiales de la comunidad autónoma.
C3	Utilizar las herramientas básicas de las tecnologías de la información y las comunicaciones (TIC) necesarias para el ejercicio de su profesión y para el aprendizaje a lo largo de su vida.

C6	Valorar críticamente el conocimiento, la tecnología y la información disponible para resolver los problemas con los que deben enfrentarse.
C8	Valorar la importancia que tiene la investigación, la innovación y el desarrollo tecnológico en el avance socioeconómico y cultural de la sociedad.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
Tras a conclusión exitosa do curso, o alumno poderá identificar as limitacións do modelo biomédico de saúde e enfermidade eo carácter social de ambos.	A24 A35 A36	B3 B13 B21 B27	C6
Ao finalizar con éxito o curso, o alumno poderá recoñecer os principais problemas, orientacións, enfoques e teorías no campo da socioloxía da saúde e enfermidade.	A24 A35 A36	B3 B6 B13 B21 B27	C1 C6 C8
Unha vez completado o curso, o alumno poderá identificar os factores de desigualdade e vulnerabilidade social na saúde.	A1 A21 A35 A36	B3 B6 B13 B21 B27	C6
Unha vez completado o curso, o alumno poderá comprender os procesos de cambio social que afectan a saúde e as enfermidades nas sociedades avanzadas.	A3 A8	B3 B13 B21 B27	C6 C8
Tras a conclusión exitosa do curso, o alumno poderá recoller, procesar e analizar datos estatísticos relacionados co ámbito da política sanitaria e de saúde.	A13 A14 A15 A16 A17	B3 B4 B5 B6 B7 B12 B27	C1 C3 C8
Tras a conclusión exitosa do curso, o alumno poderá identificar os procesos sociais subxacentes a casos específicos de fenómenos sociais relacionados coa saúde ea enfermidade.	A15 A16 A17 A21 A35 A36	B3 B4 B6 B12 B13 B21 B27	C1 C8
Tras a conclusión exitosa do curso, o alumno poderá transmitir aos demais os resultados da súa propia análise e as súas propias investigacións.	A24 A35 A36	B3 B5 B6 B12 B13 B27	C1 C3

Contidos	
Temas	Subtemas

TEMA 1. INTRODUCCIÓN A SOCIOLOXÍA DA SAÚDE	A perspectiva sociolóxica. Aproximacións sociolóxicas á saúde e á enfermidade. Socioloxía da saúde de Parsons. Política económica e perspectiva materialista. Socioloxía da saúde de Foucault. Enfoques feministas. Atopando os puntos de unión entre as perspectivas.
TEMA 2. SOCIOLOXÍA DO COÑECEMENTO MÉDICO	O problema do modelo biomédico da enfermidade. Como o coñecemento médico media nas relacións sociais. O campo técnico da práctica médica. Tecnoloxía médica e relacións sociais. A socioloxía do coñecemento médico. Ludwig Fleck e representacións. Socioloxía do coñecemento médico de Fleck. Estilos de pensamento despois de Fleck. Fleck, Foucault e Kuhn.
TEMA 3. O DESENVOLVEMENTO DA SOCIOLOXÍA DA SAÚDE	A relación entre socioloxía e medicina. Sesgos médicos na socioloxía da saúde. Retos para a medicina. Aspectos sociais da enfermidade: crítica ao modelo médico. Conceptos clave na socioloxía da saúde. O concepto de medicalización. Funcións sociais do coñecemento e da práctica médica. O desenvolvemento da medicalización. Desenvolvemento da medicalización na profesión médica. Características da medicalización da sociedade. Avaliación da medicalización.
TEMA 4. SOCIOLOXÍA DA MEDICINA	Definición de saúde. Perspectivas sobre a saúde e o comportamento social. Epidemioloxía. medidas epidemiolóxicas. desenvolvemento da epidemioloxía. A complexidade das enfermidades modernas. Enfermidade e modernización. Epidemioloxía e estatística. Perspectivas psicosociais sobre as desigualdades sociais en saúde. Comunidade, capital social e desigualdade.
TEMA 5. RELACIÓN MÉDICO-PACIENTE	O papel do paciente. A relación médico-paciente. A profesionalización da medicina. A socialización do médico. O doutor nunha sociedade cambiante. O control social da práctica médica. Regulamento do goberno. A tese da desprofesionalización dos doutores.
TEMA 6. A PERSPECTIVA ESTRUCTURAL-FUNCIONALISTA DE PARSONS	Socioloxía da acción de Talcott Parsons. Parsons e as profesións. Variacións diagnósticas e actividades prescritivas. O fin da idade de ouro do doutor. O papel do enfermo. Defensa do papel do enfermo. Enfermidade e valores americanos.
TEMA 7. ENFOQUES MATERIALISTAS DA SOCIOLOXÍA DA SAÚDE	A explicación materialista das causas da enfermidade: ocupación, dieta e vivenda. Clase fronte a situación socioeconómica. A clase como posto de traballo. Posición estrutural como situación socioeconómica. O enfoque marxista clásico. As funcións económicas e políticas da medicina. A profesión médica dende a análise marxista. Modificacións do marxismo clásico e cambios no capitalismo. Transformacións da profesión médica. A socioloxía do corpo de Bourdieu.
TEMA 8. A PERSPECTIVA FOUCAULTIANA	Características xerais do enfoque de Foucault. Socioloxía da saúde de Foucault. Disciplinas do coñecemento/disciplinas do poder: poder/coñecemento. Historia da medicina de Foucault. A socioloxía do corpo. Representacións históricas e metafóricas do corpo. O rexistro anatómico-metafísico do corpo. O rexistro técnico-político do corpo.
TEMA 9. SAÚDE, XÉNERO E FEMINISMO	Por que as mulleres van máis ao médico? A medicalización do corpo feminino. As mulleres están máis deprimidas que os homes? Distintas formas de feminismo: feminismo liberal, feminismo radical, feminismo marxista. Ciencia e medicina patriarcal. Feminismo e crítica da tecnoloxía. Unindo posicións foucaultianas e feministas.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais

Análise de fontes documentais	A1 A8 A13 A14 A15 A16 A17 A21 A24 B3 B4 B5 B6 B7 B12 C1 C3	10	20	30
Estudo de casos	A1 A3 A8 A24 A35 A36 B3 B4 B6 B12 B13 B21 B27 C1 C6	0	30	30
Mapa conceptual	A3 A8 A24 A35 A36 B6 B21 B27 C1 C6	0	15	15
Sesión maxistral	A1 A3 A8 A24 A35 A36 B27 C6	26	0	26
Presentación oral	B3 B5 B6 B7 B12 C1	1	9	10
Proba mixta	A1 A3 A8 A24 A35 A36 B6 B21 B27 C1 C6 C8	2	32	34
Atención personalizada		5	0	5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Análise de fontes documentais	Consiste na explotación estatística de datos procedentes de enquisas ou barómetros que abordan cuestións relacionadas coa saúde e o sistema sanitario en España. Os alumnos están obrigados a aplicar, polo menos, algunha técnica de análise multivariante aos datos que manexan. A análise de fontes documentais fornece aos estudantes a definir o enfoque de investigación (obxectivos, hipótese, metodoloxía), obter datos secundarios, explotalos, analizar os resultados e preparar o informe. Isto debe ser entregado ao profesor en formato electrónico e exposto na clase. Esta actividade realizarase en grupos de 2 ou 3 alumnos.
Estudo de casos	Consiste en analizar un caso concreto de información que aparecía nalgúns medios de comunicación. O obxectivo é que os alumnos poidan establecer unha adecuada interpretación do caso en cuestión e relacionalos cos contidos teóricos da materia a través das diversas interpretacións que ofrecen as distintas perspectivas predominantes na socioloxía da saúde e enfermidade. O profesor proporcionará o caso e os estudantes terán que preparar un informe que explique o seu traballo. O informe deberá ser entregado ao profesor en formato electrónico e exposto na clase. Esta actividade realizarase en grupos de 2 ou 3 alumnos.
Mapa conceptual	A idea é que os alumnos elaboren un resumo e un mapa conceptual que explique a lectura dun texto en particular. Os alumnos poden elixir o texto en cuestión da lista que o profesor proporcionará. A preparación do resumo e do mapa conceptual será individual e deberá entregarse ao profesor en formato electrónico.
Sesión maxistral	Ao longo do cuadrimestre, o profesor presentará na clase as principais preguntas, orientacións, aproximacións e teorías no campo da socioloxía da saúde e da enfermidade. Os alumnos deberán asistir ás clases regulares tanto do profesor como do alumno (análise de fontes documentais e casos prácticos).
Presentación oral	O alumnado organizado en grupos de 2 ou 3 persoas presentará tanto a súa análise de fontes documentais como o seu caso práctico nas últimas sesións presenciais do cuadrimestre.
Proba mixta	Os alumnos deben realizar un exame sobre o contido da materia cos materiais indicados polo profesor para tal efecto. Na medida do posible, asegúrase que o exame constará de preguntas en diferentes formatos de resposta. O exame farase individualmente.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición

Análise de fontes documentais	Os grupos de alumnos poden contar coa axuda e consello do profesor na súa análise de fontes documentais, o seu estudo de caso e a elaboración do seu mapa conceptual. Esta axuda desenvolverase durante o horario de titoría na oficina do profesor.
Estudo de casos	Os grupos de alumnos notificarán os seus tutoriais con antelación enviando un correo electrónico.
Mapa conceptual	

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Proba mixta	A1 A3 A8 A24 A35 A36 B6 B21 B27 C1 C6 C8	Na data oficial, tanto para as oportunidades de xuño como de xullo, o alumno deberá presentar un exame sobre os contidos teóricos da materia, tanto dos que se imparten nas clases expositivas como das lecturas obrigatorias. indicado polo profesor. A proba obxectiva pode ser presentada por ambos os alumnos que optan pola avaliación continua e os que optan pola avaliación non continua. Para os alumnos na avaliación continua, a cualificación na proba obxectiva suporá o 40 por cento da súa cualificación na materia. Estes alumnos deberán acadar, polo menos, 20 puntos (dun máximo de 40 posibles) na proba obxectiva para poder superar a materia. Os alumnos na avaliación non continua deben obter polo menos tres cuartas partes da puntuación máxima do exame para superar a materia (polo menos 30 puntos sobre os 40 máximos posibles) no exame da oportunidade de xuño. Todos os estudantes que asisten á oportunidade de xullo, se elixiron unha avaliación ou outra, deben obter polo menos 30 puntos dos 40 máximos posibles da proba obxectiva para superar a materia.	40
Análise de fontes documentais	A1 A8 A13 A14 A15 A16 A17 A21 A24 B3 B4 B5 B6 B7 B12 C1 C3	A análise das fontes documentais é unha das actividades que constitúen a parte práctica da materia. Os estudantes deberán presentar un informe da súa investigación de datos secundarios na data establecida para este efecto e presentala na clase. A cualificación que obteñan os alumnos na análise de fontes documentais suporá o 20 por cento da súa cualificación final na materia. É unha condición esencial para superar a materia para obter máis de 7 puntos (máximo 20 posibles) na análise de fontes documentais. Esta actividade só é necesaria para aqueles alumnos que opten por unha avaliación continua.	20
Estudo de casos	A1 A3 A8 A24 A35 A36 B3 B4 B6 B12 B13 B21 B27 C1 C6	O estudo de casos tamén forma parte das prácticas da materia. Os estudantes organizados en grupos de dúas ou tres persoas presentarán un informe da súa investigación na data establecida para este efecto e deberán presentala na clase. A cualificación obtida polos estudantes no seu estudo supón un 20 por cento da súa cualificación final na materia. Para que os alumnos superen o curso, é esencial que obteñan polo menos 7 puntos (dos 20 posibles máximos) no seu caso de estudo. Esta actividade só é necesaria para aqueles alumnos que opten por unha avaliación continua.	20
Mapa conceptual	A3 A8 A24 A35 A36 B6 B21 B27 C1 C6	O terceiro informe que deben presentar os alumnos é a preparación dun resumo e un mapa conceptual relacionado cun texto que se proporcionará. A avaliación do informe que elaborarán os alumnos supoñerá un 10 por cento da cualificación final dos alumnos. Para aprobar a materia, o alumno debe probar un grao, polo menos, igual a 4 puntos (sobre os 10 máximos posibles) no seu mapa conceptual. Esta actividade só é necesaria para aqueles alumnos que opten por unha avaliación continua.	10
Presentación oral	B3 B5 B6 B7 B12 C1	O alumnado organizado en grupos de 2 ou 3 persoas presentará tanto a súa análise de fontes documentais como o seu estudo de caso.	10

Observacións avaliación

Na data máxima establecida para o efecto, o alumno deberá comunicar por correo electrónico enviado á dirección do profesor da materia a súa elección para a avaliación continua ou para a avaliación non continua. Todos os estudantes que non teñan comunicado a súa opción por vía electrónica antes do prazo establecido consideraranse que optan pola avaliación non continua.

Nalgunhas das clases impartidas polo profesor ou a exposición dos alumnos, impártese unha folla de inscrición para controlar a asistencia dos alumnos ás clases. Os alumnos que opten pola avaliación continua deberán asistir, polo menos, ao 70% das clases nas que se aproba a sinatura.

O profesor resérvase o dereito de introducir condicións adicionais ao longo do curso aos indicados nesta guía docente sempre que non contradiga o que se exprese nel.

Respecto da avaliación continua e non continua tanto na oportunidade de xuño como de xullo, así como a dispensa académica actuárase segundo a lexislación vixente.

Fontes de información

<p>Bibliografía básica</p>	<ul style="list-style-type: none"> - EHRENREICH, B. (2018). Natural Causes. Life, Death, and the Illusion of Control. Granta Books - BLASCO, HERNÁNDEZ, T. y RODRÍGUEZ REINADO, C. (2017). La salud integral. Madrid: Instituto de Salud Carlos III y La Catarata - PORTER, D. (1999). Health, Civilization and the State. A History of Public Health from Ancient to Modern Times. Londres: Routledge - SUJATHA, V. (2014). Sociology of Health and Medicine. New Perspectives. Oxford: Oxford University Press - WHITE, K. (2006). The SAGE Dictionary of Health and Society. Londres: Sage - BARRY, A.-M. y YUILL, C. (2016). Understanding the Sociology of Health. Londres: Sage - TAYLOR, S. y FIELD, D. (2007). Sociology of Health and Health Care. Oxford: Blackwell Publishing - HELMAN, C. G. (2007). Culture, Health, and Illness. Boca Ratón: CRC Press - COCKERHAM, W. C. (1992). Medical Sociology. Englewood Cliffs: Prentice Press - ROGERS, A. y PILGRIM, D. (2014). A Sociology of Mental Health and Illness. Maidenhead: Mc-Graw-Hill - Open University Press - CONRAD, P. (ed.) (2009). The Sociology of Health and Illness. Critical Perspectives. Nueva York: Worth Publishers - MARMOT, M. y WILKINSON, R. G. (eds.) (2006). Social Determinants of Health. Oxford: Oxford University Press - BROGNA, P. (comp.) (2009). Visiones y revisiones de la discapacidad. México: Fondo de Cultura Económica - MARKS, D. (1999). Disability. Controversial Debates and Psychosocial Perspectives. Londres: Routledge - FOX, R. C. (1989). The Sociology of Medicine. A Participant Observer's View. Englewood Cliffs: Prentice Press - FOUCAULT, M. (1963). El nacimiento de la clínica: una arqueología de la mirada médica. México: Siglo XXI - FLECK, L. (1935). La génesis y el desarrollo de un hecho científico. Madrid: Alianza Editorial - BARTON, L. (comp.) (1998). Discapacidad y sociedad. Madrid: Fundación Paideia-Ediciones Morata - WHITE, K. (2017). An Introduction to the Sociology of Health and Illness. Londres: Sage - ANDREU, J. et al. (2003). Sociología de la discapacidad. Exclusión e inclusión social de los discapacitados. Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales 48;77-107 - BOWLING, A. (1994). La medida de la salud; revisión de las escalas de medida en la calidad de vida. Barcelona: Masson - MARTINEZ, L. et al. (2005). Exclusión social y discapacidad. Madrid: Universidad Pontificia de Comillas/Fundación BBVA - RODRÍGUEZ, J.A. y DE MIGUEL, J.M. (1999). Salud y poder. Madrid: CIS <p>Documentación electrónica Documentación del Ministerio de Sanidad, Servicios sociales y de igualdad Encuestas de Salud de las comunidades autónomas en la red http://www.msssi.gob.es/estadEstudios/estadisticas/encuestaNacional/encuestasCCAA.htm Encuesta Europea de salud en España 2018: Estado de salud. Distribución porcentual http://www.msssi.gob.es/estadEstudios/estadisticas/EncuestaEuropea/pdf/MODULO1RELATIVOweb.pdf Determinantes de Salud. Distribución porcentual http://www.msssi.gob.es/estadEstudios/estadisticas/EncuestaEuropea/pdf/MODULO3RELATIVOweb.pdf Barómetros del CIS (http://www.cis.es/cis/opencms/ES/index.html) Documentación normativa Comisión de las Comunidades Europeas: Libro Blanco. Juntos por la Salud: un planteamiento estratégico para la UE (2008-2013). COM (2007) 630 final. Bruselas, 23.10.2007 DOUE L 86/11-13, 21.3.2014 ES. Anexo 1. Prioridades Temáticas [en Salud] Ley General 33/2011, de 4 de octubre, de Salud Pública. RD Ley 16/2012, de 20 de abril, de medidas urgentes para garantizar la sostenibilidad del Sistema Nacional de Salud y mejorar la calidad y la seguridad de las prestaciones.</p>
<p>Bibliografía complementaria</p>	

Recomendacións

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Teoría sociolóxica 1/615G01110

Teoría sociolóxica 2/615G01203

Análise multivariante de datos sociais/615G01206

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías